

K problematice odcizených motorových vozidel

Jana Zezulová

V tomto článku se chci zabývat problematikou odcizených motorových vozidel z pohledu práva trestního a občanského. Úvodem bych ráda poukázala na některé údaje. Z policejní statistiky za rok 1994 vyplývá, že na území ČR bylo orgány policie zjištěno 25 615 odcizených motorových vozidel. Procento objasněnosti činilo zhruba 19,60%, tj. 5 021 skutků. Způsobená škoda dosáhla částky 4 262 722 korun. Podle statistiky Interpolu bylo v Evropě odcizeno za rok 1991 kolem 1 600 000 motorových vozidel, v roce 1992 jich bylo více jak 1 700 000. Dále je dnes více jak jisté, že území naší republiky je využíváno jak k tranzitu, tak i k přímé realizaci této trestné činnosti.

Nyní již přecházím k vymezení tří z možných případů.

Případ A

Předpokládejme, že motorové vozidlo pochází z trestné činnosti v České republice a pachatel „krádeže“ tohoto vozidla je znám. Otázkou bude postup orgánů činných v trestním řízení po zahájení trestního řízení při zajištění předmětného motorového vozidla.

Trestní řád prostřednictvím svých ustanovení, upravujících vydání a odnětí věci, dává oprávnění orgánu činnému v trestním řízení vyzvat osobu k dobrovolnému vydání věci důležité pro trestní řízení. Tato povinnost vydat věc se vztahuje na kohokoli, kdo má věc u sebe a v našem případě má u sebe předmětné vozidlo obviněný. V případě kdy nedojde k dobrovolnému vydání věci, je orgán činný v trestním řízení oprávněn přistoupit k odnětí věci. Důvod k vydání /odnětí/ vozidla spočívá pak v tom, že vozidlo bude považováno za předmět, který může být věcným důkazem, věcí na které byl

spáchán trestný čin a tedy věcí důležitou pro trestní řízení.

Nyní několik slov k pojmu „cizí věc“

Objektem trestných činů zařazených v hlavě IX. zvláštní části trestního zákona jsou vztahy k majetku, přičemž podle současného právního stavu je chráněn majetek jakékoliv povahy a jakékoliv formy vlastnictví.

V našem případě motorové vozidlo je předmětem útoku trestného činu podle § 249 – neoprávněné užívání cizí věci, jehož objektem jsou vlastnické vztahy, zejména právo vlastníka užívat svou věc a brát z ní užítky. Z tohoto důvodu se orgány činné v trestním řízení musí zabývat otázkou vlastnického práva k movité věci /vozidlu/ má-li se jednání pachatele posoudit jako výše uvedený trestný čin. Tuto otázku označuje trestní řád jako otázku předběžnou, přičemž je nutno podotknout, že předběžné otázky nejsou vlastním předmětem prováděného řízení, avšak jejich vyřešení je předpokladem rozhodnutí o vlastním předmětu řízení. Trestní řád stanoví, že orgány činné v trestním řízení posuzují předběžné otázky samostatně, a to vždy jde-li o posouzení viny obviněného. Tím je myšlena otázka zda obviněný spáchal trestný čin a je-li za něj trestně odpovědný. Pokud však o otázce existuje již pravomocné rozhodnutí soudu či jiného orgánu, jsou orgány činné v trestním řízení takovým rozhodnutím vázány. Zásadně však orgány činné v trestním řízení nejsou oprávněny řešit samostatně otázky týkající se osobního stavu, jelikož o těchto otázkách je rozhodováno pouze v řízení občanskoprávním. V uvedeném případě je předběžnou otázkou otázka z oblasti občanského práva – kdo je vlastníkem věci /motorového vozidla/, resp. jde o věc cizí. Jelikož jde o otázku viny, posuzuje orgán činný v trestním řízení tuto otázku samostatně. Konkrétně by to znamenalo, že i když by existovalo rozhodnutí civilního soudu o tom, kdo je vlastníkem věci, není vyloučeno, že trestní soud dospěje k odlišnému názoru a zproští obviněného obžaloby z důvodu, že v daném případě chybí znak cizí věc.

Vlastníkovi vozidla, jemuž bylo trestním jednáním pachatele vozidlo odcizeno, dává trestní řád oprávnění vystupovat v trestním řízení jako poškozená osoba a přiznává mu procesní práva a za určitých podmínek i právo požadovat náhradu majetkové škody, která byla způsobena trestným činem. Poškozený může dále uplatňovat, aby mu byla vrácena věc získána trestným

činem.¹ Orgán trestního řízení je povinen upozornit poškozeného na tento nárok a nárok zabezpečit postupem podle ustanovení § 78 až 80 tr. řádu. Z tohoto důvodu nebude pro orgán trestního řízení pro vydání a odnětí věci rozhodující právní povaha držby tohoto motorového vozidla ale ochrana zájmů poškozeného. Takto zajištěné vozidlo, pokud ho již nebude k dalšímu řízení třeba, bude vráceno vždy vlastníkovi, pokud o jeho vlastnictví není pochyb.

Případ B

Do základního vztahu vlastník vozidla – pachatel „krádeže“ motorového vozidla vstupuje třetí osoba, odlišná od pachatele trestného jednání. V mezidobí tato třetí osoba nabyla předmětné motorové vozidlo. Půjde však o nabytí vlastnického práva k věci jedním ze zákonných způsobů?

Občanský zákoník stanoví, že vlastnictví k věci lze nabýt kupní, darovací nebo jinou smlouvou, děděním, rozhodnutím státního orgánu nebo na základě jiných skutečností stanovených zákonem. V našem případě však došlo ke koupi motorového vozidla od nevlastníka /pachatele, spolupachatele, prvonabyvatele/. Systematickým výkladem česká občanskoprávní teorie a judikatura dospívají k závěru, že od nevlastníka nelze nabýt kupní smlouvou vlastnictví k věci. „Nikdo nemůže na jiného přenést více práv než má sám.“

Nyní zpět k naší třetí osobě. Z pohledu občanského práva je důležité, zda osoba nabyla věc v dobré víře. Pokud je tomu tak, stává se podle naší právní teorie oprávněným držitelem věci, nikoli však jejím vlastníkem a původnímu vlastníkovi zůstává zachováno právo na vydání věci do jeho držby.

Z pohledu trestněprávního dobrá víra držitele odcizeného motorového vozidla má značný význam pro posouzení otázky zavinění této osoby, resp. při dokazování viny podílníka, zejména jeho subjektivní stránky. Pokud z provedených důkazů jednoznačně vyplývá, že osoba vědomě na sebe převedla vozidlo, o kterém věděla, že bylo získáno trestným činem jiné osoby, dopouští se trestného činu podílnictví. Převedení se může uskutečnit jak koupí, tak i přijetím daru, dáním do zástavy nebo přijetím věci. Postihována je i nedbalostní forma podílnictví, spočívající v tom, že pachatel na sebe či na jiného

¹Růžek, A. a kol.: Trestní řád. Komentář, I. díl. Praha, Panorama, 1981. Viz vysvětlivku č. 8 k § 43 tr. řádu.

převedl věc, o které ví, že může pocházet z trestného činu, avšak buď: – bez přiměřených důvodů spoléhá, že tomu tak není, nebo – učiní tak, ačkoliv vzhledem k okolnostem a ke svým osobním poměrům měl a mohl vědět, že věc může pocházet z trestné činnosti.

Na straně druhé právní povaha držby nebude podstatná pro orgán činný v trestním řízení při postupu podle ustanovení § 78 a násl. tr. řádu. Oprávněnost či neoprávněnost držby v České republice zakoupeného motorového vozidla ustupuje zájmu na ochraně práv poškozeného, původního vlastníka věci.

Případ C

V případě C je počítáno se skutečností, že motorové vozidlo bylo odcizeno ke škodě zahraničního majitele a vozidlo se nachází na území České republiky. Jaký nyní bude postup orgánů činných v trestním řízení při zajištění vozidla a při předání vozidla zahraničnímu majiteli.

Zde je možné uvažovat nejméně o dvou situacích v návaznosti na skutečnosti, zda je pachatel „krádeže“ motorového vozidla znám.

I. Nejméně problematické bude zajištění a předání vozidla zahraničnímu vlastníkovi v případě, ve kterém je zcela prokazatelné, že novým držitelem je pachatel /spolupachatele, účastník/ „krádeže“ motorového vozidla. Orgány činné v trestním řízení zahájí trestní stíhání podle ustanovení § 160 tr. řádu a při zajištění motorového vozidla postupují podle ustanovení trestního řádu o vydání a odnětí věci. Takto zajištěné vozidlo se vrátí zahraničnímu majiteli.

II. Druhá situace předpokládá, že teprve na základě registrace vozidla na území ČR bude zjištěno, že vozidlo pochází z trestné činnosti v zahraničí. Postup v takovém případě upravuje Stanovisko dřívější Generální prokuratury z roku 1992.²

Podle výše uvedeného Stanoviska je podmínkou pro zajištění vozidla:

- zahájení trestního stíhání v České republice, přičemž se nevylučuje zahájit trestní stíhání i na základě materiálů zahraniční policie, nebo

²Stanovisko Generální prokuratury ČSFR, čj. 1 FGn 54/92, ze dne 21. 1. 1992.

- doklad o zahájení trestního stíhání v zahraničí a o zajištění vozidla požádaly zahraniční vyšetřovací orgány v rámci mezinárodní pomoci ve věcech trestních.

K tomuto však uvádím, že se vyskytují případy, které pod Stanovisko nelze zahrnout. Jde o případy, ve kterých bylo motorové vozidlo odcizeno v cizině neznámým pachatelem a poté zjištěno resp. odstaveno na našem území a o této skutečnosti vypovídají „pouze“ údaje získané Interpolem Praha. Za této situace nemohou orgány činné v trestním řízení zahájit trestní stíhání, neboť nemají dostatek důkazů k zahájení trestního stíhání proti osobě /motorové vozidlo bylo odcizeno v cizině neznámým pachatelem/. V případě, ve kterém nám figuruje neznámý pachatel nezbyvá než konstatovat nedostatek místní působnosti trestního zákona, neboť z ustanovení § 20 odst. 1 tr. zákona se podle zákona České republiky posuzuje trestnost činu spáchaného v cizině cizím státním příslušníkem nebo osobou bez státní příslušnosti, která nemá na území České republiky povolen trvalý pobyt, též tehdy,

- a) je-li čin trestný i podle zákona účinného na území, kde byl spáchán, a
- b) jestliže pachatel byl dopaden na území republiky a nebyl vydán k trestnímu stíhání cizímu státu.

Za této situace by byl myslitelný postup podle ustanovení § 158 a násl. tr. řádu, přičemž vlastní zajištění motorového vozidla se bude provádět na základě ustanovení zákona o Policii ČR.

V literatuře se objevil názor,³ že samotné zajištění vozidla by bylo možné opřít i v těchto případech o ustanovení § 78 a § 79 při aplikaci institutu neodkladného a neopakovatelného úkonu podle ustanovení § 160 odst. 2 a 3 tr. řádu.

Jsem toho názoru, že je namístě považovat zajištění motorového vozidla zpravidla za neodkladný úkon a jako takový je upraven v ustanovení § 160 odst. 2 tr. řádu. V ustanovení § 160 odst. 2 tr. řádu se totiž stanoví, že pokud nelze zahájit trestní stíhání proto, že osoba, která může být obviněna, není ještě známa, nebo jí dosud nebylo možné sdělit obvinění, anebo zahájení trestního stíhání bylo dočasně odloženo, může vyšetřovatel nebo policejní

³Pikna, B.: Právní otázky problematiky zajišťování motorových vozidel odcizených v zahraničí. Kriminologický sborník č. 10/1994, s. 435.

orgán provádět způsobem uvedeným v hlavě čtvrté a páté jen neodkladné nebo neopakovatelné úkony /tedy i úkony vydání, odnětí a vrácení věci podle ustanovení § 78 až 80 tr. řádu/. Tento postup, který by jistě vedl ke zrychlení procesu zajištění a předání motorového vozidla odcizeného v zahraničí, však předpokládá přiznání údajů poskytnutých Interpolem Praha důkazní validitu s presumcí správnosti.⁴

Otázka vrácení vozidla zahraničnímu vlastníkovi bude podle Stanoviska zpravidla řešena v občanskoprávním řízení. Důvodem tohoto postupu je předpoklad, že na vozidlo bude uplatňovat nárok jak původní vlastník, tak i osoba, která vozidlo nabyla v dobré víře.

Na tomto místě je ovšem možné uvést znění Evropské úmluvy o vzájemné pomoci ve věcech trestních z roku 1959, kterou bývalá ČSFR ratifikovala v roce 1992. Úmluva totiž nevyklučuje předání věci přímo vlastníkovi. Tímto by se nemuselo trvat na oficiální žádosti o právní pomoc ve věcech trestních či občanskoprávních a postupem podle ustanovení § 80 odst. 1 a 2 tr. řádu by mohl orgán činný v trestním řízení předat motorové vozidlo přímo vlastníkovi. Souhlasím však s názorem, že tento postup by předpokládal uznání, že právo původního zahraničního vlastníka na vrácení věci do jeho držby je nepopiratelné, fakticky nevyvratitelné a tedy silnější než právo „majitele“ vozidla v ČR, byť ho nabylo v dobré víře.⁵

Závěrem lze tedy konstatovat, že v České republice byla zvolena koncepce preferující ochranu vlastníka a jeho vlastnických práv. Za současného právního stavu není poctivý držitel vůči vlastníkovi chráněn ani občanským ani trestním právem. Z pohledu občanského práva by se mohl stát nanejvýše držitelem věci a pokud věc držel v dobré víře, mohl by jako oprávněný držitel získat vlastnictví vydržením.

Pro úplnost by bylo nutné se také zmínit o ustanovení § 446 obchodního zákona, který představuje jistý průlom do zásady výše citované, podle které lze nabýt vlastnické právo pouze od vlastníka věci. Toto ustanovení by zasluhovalo podrobnější rozbor, který by však již přesahoval rámec zvolené problematiky.

Tento příspěvek byl v širší podobě přednesen v rámci semináře na téma

⁴Tamtéž: s. 436.

⁵Tamtéž: s. 436.

„Vlastnictví“, Oxford 1995.

The some problem of vehicle thefts

In this contribution I would like to deal with the problem of vehicle thefts. Firstly I would like to give some dates concerning car thefts in the territory of the Czech Republic. Secondly I would like to deal with the three possibly cases.

Case A considers, the vehicle resulted from a criminal activity in the Czech Republic, the culprit who has committed a car theft is known and the question is what the procedure of the prosecuting body is going to take?

Case B is characterized by fact, that a third person different from the culprit interferes into relation between the owner of the vehicle and the culprit. In the article is dedicated a few thoughts on a state of being a receiver.

In case C the vehicle is on the territory of the Czech Republic. And now question is what procedure a prosecuting body is going to take in order to ensure and hand over the vehicle to the foreign owner.